

BÖLÜM 9

TARİHİ SÜREÇTE MESLEKİ ÖRGÜTLENMELER: LONCALAR

Mehmet Ertan BAMYACI¹

GİRİŞ

Tarih, insan topluluklarının her çağda farklı biçimlerde örgütlenme çabasının hikâyesidir. Her dönemin üretim araçları, ekonomik ilişkileri ve toplumsal kurumları, yalnızca maddi düzeni değil, aynı zamanda örgütlenmenin biçimini de belirlemiştir. Gündelik hayat, üretim tarzı, iş bölümü ve kurumlar arasındaki ilişki, her zaman belirli bir dengeye dayanır. Ekonomik süreçler hiçbir dönemde toplumsal ilişkilerden bağımsız olmamış, her zaman kültürel, ahlaki ve siyasal yapıyla iç içe olmuş ve gelişmiştir. Bu nedenle örgütlenme, insanın doğa ve toplum karşısında kurduğu düzen arayışının kurumsal ifadesi olarak karşımıza çıkmaktadır (Braudel, 1981, s. 17–25; Polanyi, 2001, s. 45–48).

Her çağ, kendi üretim biçimi ve toplumsal düzenine uygun özgün bir örgütlenme kültürü yaratmıştır. Antik dönemde tarımsal üretim ve zanaatkarlığa dayalı ekonomik yapı, küçük ölçekli dayanışma topluluklarını doğurmuş; bu topluluklar zamanla hem devletin denetimine giren hem de toplumsal değerlerle bütünleşen kurumsal yapılara dönüşmüştür. İlkçağlardan başlayarak Orta çağ ve sonraki çağlarda loncalar, bu tarihi birikimin en belirgin kurumsal ifadesi olarak ortaya çıkmıştır. Loncalar, ekonomik fonksiyonlarının ötesinde, toplumsal dengeyi koruyan, mesleki eğitimi düzenleyen, ahlaki denetimi sağlayan ve üretim süreçlerini yöneten çok yönlü kurumlar hâline gelmiştir. Böylece yalnızca birer meslek örgütü değil, aynı zamanda kent yaşamının sürekliliğini sağlayan sosyal yapılar olarak tarihsel bir görev üstlenmiştir. Bu çok boyutlu yapılarıyla loncalar, üretim biçimleriyle toplumsal düzen arasındaki ilişkinin en somut örneklerinden birini oluşturmaktadır. Tarihi arka plan dikkate alındığında, lonca sistemi yalnızca üretim ekonomisinin bir unsuru değil, aynı zamanda etik, kültürel ve yönetsel

¹ Dr., ertanbamyaci@gmail.com, ORCID iD: 0000-0002-9533-0322

ki örgütlenmenin kültürel ve etik hafızası, emeği ahlaki bir değer, dayanışmayı toplumsal varoluşun temeli, üretimi ise ortak iyiliğin aracı olarak gören önemli bir örgütsel yapı olduğunu söylemek mümkündür. Sonuç olarak lonca geleneği, geçmişin bir kalıntısı değil, geleceğin örgütlenme kültürüne ışık tutan dinamik bir referans noktasıdır. Sürdürülebilir kalkınma, insana saygılı üretim anlayışı ve ahlaki temellere dayalı mesleki yapılanmalar için yol gösterici değerleri bu kadim mirasın içinde bulmak mümkündür.

KAYNAKLAR

- Akbaş, H. E., Bozkurt, S. & Yazıcı, K. (2018). *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Eylül 2018 Özel Sayı, 165–202.
- Bamyacı, M. E. (2013). *Bizans Devleti'nde ticaret* (ss. 57–58) [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Bamyacı, M. E. (2017). *Bizans İmparatorluğu'nda ticaret* (ss. 136–140) [Yayımlanmamış doktora tezi]. Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Braudel, F. (1985). *Civilization and capitalism, 15th–18th century, Vol. I: The structures of everyday life – The limits of the possible* (ss. 27–29). London: Collins / Harper & Row.
- Braudel, F. (1992). *Civilization and capitalism, 15th–18th century, Vol. II: The wheels of commerce* (ss. 85–87). Berkeley: University of California Press.
- Demirkent, İ. (1998). Bizans İmparatorluğu'nda lonca sistemi. *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 13(2), 159–167.
- Dündar, O. (2022). Fütüvvet teşkilatlarının süreç analizi yoluyla incelenmesi. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi / Journal of Social Policy Conferences*, 83, 197–224.
- Epstein, S. R. (1988). Craft guilds, apprenticeship, and technological change in preindustrial Europe. *The Journal of Economic History*, 58(3), 684–713. Cambridge: Cambridge University Press.
- Faroqi, S. (2000). *Osmanlı'da kentler ve kentliler: Kent mekânında ticaret, zanaat ve gıda üretimi* (Çev. N. Kalaycıoğlu). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Faroqi, S. (2004). *Osmanlı'da kentler ve kentliler: Kent mekânında gündelik hayat (15.–17. Yüzyıllar)* (s. 98). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Taeschner, F. (1972). *İslam'da fütüvvet teşkilatının doğuşu meselesi ve tarihi ana çizgileri* (Çev. S. Yüksel). *Belleten*, 36(142), 203–235.
- Granovetter, M. (1985). Economic action and social structure: The problem of embeddedness. *American Journal of Sociology*, 91(3), 481–510.
- Güçlüay, S. (2019). *Seçuklular döneminde Ortadoğu ticareti* (ss. 110–115). Akademisyen Kitabevi, Ankara
- Güripek, M. C. (2020). *Tarih ve Gelecek Dergisi*, Haziran 2020, 6(), 335–357.
- Huberman, L. (1936). *Man's worldly goods: The story of the wealth of nations*. New York & London: Harper & Brothers Publishers.
- İnalçık, H. (2003). *Osmanlı İmparatorluğu: Klasik Çağ (1300–1600)* (Çev. R. Sezer). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları (ss. 156–167).
- Köhnen, H. (1965). *Die Römischen Collegia und die mittelalterlichen Zünfte*. München: Beck.
- Lundin, R. A., & Söderholm, A. (1995). A theory of the temporary organization. *Scandinavian Journal of Management*, 11(4), 437–455.
- Mangır, F. N. (2024). [Makale adı eklenmeli].
- Meiggs, R. (1997). *Collegia: The first trade unions?* Monash University Faculty of Business and Economics, 1–30.
- Mintzberg, H. (1979). *The structuring of organizations: A synthesis of the research* (pp. 18–31). Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Pamuk, Ş. (2019). *Osmanlı–Türkiye iktisadi tarihi 1500–1914*. İstanbul: İletişim Yayınları.

- Pirenne, H. (2014). *Ortaçağ kentleri: Kökenleri ve ticaretin canlanması* (Çev. Ş. Karadeniz). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Polanyi, K. (2001). *The great transformation: The political and economic origins of our time* (ss. 45–48). Boston: Beacon Press.
- Runciman, S. (1961). *Byzantine civilisation*. London: Edward Arnold Ltd / Methuen University Paperbacks.
- Sédillot, R. (1983). *Değiş tokustan süpermarkete: Tarih boyunca tacirlerin ve ticaretin öyküsü* (Çev. E. N. Erendor). İstanbul: Cep Kitapları.
- Taylor, F. W. (1919). *The principles of scientific management*. New York: Harper & Brothers.
- Ülgen, P. (2013). Geç Ortaçağ Avrupasında lonca teşkilatı. *History Studies*, 5(2), 471–487.
- Wallerstein, I. (1974). *The modern world-system: Capitalist agriculture and the origins of the European world-economy in the sixteenth century*. New York: Academic Press.
- Walsh, J. P., & Ungson, G. R. (1991). Organizational memory. *Academy of Management Review*, 16(1), 57–91.
- Weber, M. (1930). *The Protestant ethic and the spirit of capitalism* (T. Parsons, Trans.). London: George Allen & Unwin. (Original work published 1905).
- Yavuzcan, G., & Değerli Velet, A. (2024). Geç Ortaçağda loncalar ve askerî-politik dinamikler: Aşağı Ülkeler ve Anadolu üzerine karşılaştırmalı bir çalışma. *Ortaçağ Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 547–570.